

Vận dụng phương pháp giáo dục Montessori hướng dẫn sinh viên tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo tại Trường Cao đẳng Sư phạm Hà Tây

Hà Thị Cẩm Nhung

Trường Cao đẳng Sư phạm Hà Tây
Thị trấn Thường Tín, huyện Thường Tín,
Hà Nội, Việt Nam.
Email: hanhung.cdsp@gmail.com

TÓM TẮT: Montessori là phương pháp giáo dục sớm cho trẻ được phát triển dựa trên những nghiên cứu giáo dục của bác sĩ người Ý - Maria Montessori. Giáo dục mầm non theo phương pháp Montessori hướng trẻ em tới sự phát triển toàn diện nhân cách thông qua cơ vận động, các giác quan và hoạt động trí tuệ với các học cụ đặc trưng. Vận dụng phương pháp giáo dục Montessori trong đào tạo giáo viên mầm non giúp người học tiếp cận và đổi mới phương pháp tổ chức hoạt động giáo dục cho trẻ đáp ứng yêu cầu phát triển Chương trình Giáo dục Mầm non. Bài báo đề cập đến quy trình hướng dẫn sinh viên tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo ở Trường Cao đẳng Sư phạm Hà Tây nhằm nâng cao chất lượng đào tạo của nhà trường và đáp ứng với yêu cầu đổi mới giáo dục hiện nay.

TỪ KHÓA: Phương pháp Montessori; sư phạm mầm non; sinh viên; hoạt động khám phá; trẻ mẫu giáo.

→ Nhận bài 16/8/2020 → Nhận bài đã chỉnh sửa 6/10/2020 → Duyệt đăng 10/5/2021.

1. Đặt vấn đề

Tiếp cận các mô hình giáo dục (GD) tiên tiến và đổi mới phương pháp, hình thức tổ chức hoạt động chăm sóc GD trẻ mầm non (MN) là yêu cầu cấp thiết đáp ứng định hướng và chiến lược GD Việt Nam trong những năm gần đây. Phương pháp GD Montessori được các nhà quản lý GD hiện nay quan tâm và vận dụng nhằm đổi mới việc thực hiện chương trình (CT) GD MN. Từ những nội dung rất đơn giản lồng ghép vào các hoạt động như GD kỹ năng tự phục vụ, thực hiện các bài tập tại góc chơi và các hoạt động nhận thức, đưa trẻ được tôn trọng, được tiếp cận tri thức và tự lựa chọn những hoạt động theo ý thích và phù hợp khả năng, nhu cầu, hứng thú thông qua trải nghiệm, tự khám phá. Một số cơ sở GD MN tư thục còn áp dụng và thực hiện mô hình GD Montessori trong CT đào tạo của nhà trường. Nhưng để giáo viên (GV) MN có đầy đủ các năng lực giảng dạy phương pháp GD Montessori thì cần thời gian cũng như nội dung CT đào tạo chuyên sâu và phù hợp khi họ tham gia các khóa học chuyên biệt như hiện nay. Đối với các nhà trường sư phạm đào tạo GV MN, việc cung cấp cho sinh viên (SV) những lí luận về các phương pháp GD tiên tiến, hiệu quả và việc vận dụng chúng trong quá trình tổ chức các hoạt động GD cho trẻ ở trường MN là nhiệm vụ cần thiết. Do đó, cần xây dựng CT đào tạo hay nội dung các học phần phù hợp nhưng cần tính đến điều kiện của các nhà trường về cơ sở vật chất và đội ngũ giảng viên.

Trường Cao đẳng Sư phạm (CĐSP) Hà Tây đã tích cực cập nhật và đổi mới nội dung CT đào tạo GV MN nhằm cung cấp cho SV những phương pháp GD tiên

tiên đang được áp dụng trong trường MN trên thế giới và Việt Nam. Phương pháp GD Montessori được nhà trường cho SV tiếp cận thông qua liên kết đào tạo các khóa học chuyên biệt, đồng thời được tập huấn qua các chuyên đề, ngoại khóa và ứng dụng trong các học phần phương pháp tổ chức hoạt động GD cho trẻ. Vận dụng phương pháp Montessori trong học phần “Phương pháp cho trẻ khám phá môi trường xung quanh (MTXQ)” là cách tiếp cận đúng đắn bởi tính ưu việt của các nội dung trong CT Montessori phù hợp với yêu cầu và nhiệm vụ tổ chức hoạt động khám phá thế giới xung quanh ở trường MN. Do đó, nghiên cứu khai thác các nội dung của phương pháp Montessori và xây dựng quy trình hướng dẫn SV tổ chức các hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo ứng dụng phương pháp này ở Trường CĐSP Hà Tây là cần thiết.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Phương pháp giáo dục sớm Montessori

Nội dung của phương pháp GD Montessori hướng đến sự phát triển toàn diện cho trẻ em được chia thành 5 lĩnh vực gồm: Thực hành cuộc sống; Ngôn ngữ; Giác quan (Cảm giác) và Văn hóa. Với nội dung văn hóa là tổng hợp của nhiều lĩnh vực trong tự nhiên và đời sống xã hội như khám phá khoa học, sinh học, lịch sử, địa lí, âm nhạc, kiến trúc, nền văn hóa của các dân tộc trên thế giới, ...

Phương châm GD của bà Maria Montessori là “*coi trọng sự phát triển tự nhiên của trẻ, học để dạy trẻ tốt hơn*” [1], nên đưa trẻ được tự do tiếp cận với các sự vật, hiện tượng và trải nghiệm bằng tất cả các giác quan thông qua hệ thống giáo cụ ưu việt. Hệ thống giáo cụ

phong phú giúp trẻ lĩnh hội những kiến thức về tự nhiên và xã hội đồng thời rèn luyện phẩm chất, cảm nhận được những năng lực hay giá trị của bản thân, từ đó giúp trẻ tự tin, ham tìm tòi, khám phá về thế giới xung quanh.

Nguyên tắc GD của Montessori là thông qua hoạt động và tự lập, đứa trẻ được tự học theo nhu cầu, năng lực và sở thích của mình. GV là người chuẩn bị môi trường học cụ hấp dẫn, phù hợp với từng giai đoạn phát triển của trẻ, hướng dẫn cá nhân trẻ tìm tòi, khám phá, từ đó chủ động tự tiếp xúc với MTXQ, tự khám phá, tự sửa sai hay học hỏi từ những trẻ khác, cùng nhau hợp tác, làm việc nhóm nhưng không có cạnh tranh và thi đua. GV chủ yếu quan sát tỉ mỉ những nhu cầu và khả năng của từng trẻ, ghi chép lại để tìm hiểu và giúp trẻ phát huy năng khiếu và sở thích [2]. Theo Montessori, quá trình cho trẻ khám phá sự vật hiện tượng cần tiến hành theo 2 giai đoạn từ làm mẫu, thực hiện thuần thục đến cấp độ nâng cao như kết hợp ngôn ngữ, toán học, trò chơi, ...

Như vậy, mỗi cá nhân riêng biệt được sống trong ‘ngôi nhà trẻ thơ’ bằng sự tôn trọng, tận tâm của GV, được thỏa mãn nội tại sẽ kích thích tính tò mò và sự ham thích của trẻ, từ đó hình thành niềm đam mê học tập trong suốt cuộc đời.

2.2. Hoạt động khám phá môi trường xung quanh của trẻ mầm non

Hoạt động khám phá MTXQ của trẻ MN là “Cách thức để tìm hiểu thế giới xung quanh thông qua khám phá, thử nghiệm, phát hiện, giải thích, lập luận, ... Kết quả của các hoạt động khám phá MTXQ là trẻ thu được một lượng kiến thức khoa học đơn giản và quan trọng hơn là ở trẻ phát triển các năng lực cơ bản như quan sát, tư duy logic, giải quyết vấn đề, hợp tác, đưa ra quyết định...” [3].

Trẻ làm khoa học cũng chính là quá trình khám phá tri thức của khoa học. Trẻ được tạo cơ hội, điều kiện để tích cực tìm tòi, phát hiện những điều thú vị về các sự vật hiện tượng (SVHT) xung quanh mình, từ đó trẻ hiểu biết về đặc điểm, thuộc tính của sự vật, hiện tượng, các mối quan hệ qua lại, sự thay đổi và phát triển của chúng. Bên cạnh đó, trẻ còn được hình thành, rèn luyện và phát triển các năng lực khám phá tự nhiên và xã hội để từ đó có thể vận dụng hiểu biết về thế giới xung quanh vào thực tiễn bản thân để giải quyết những vấn đề xảy ra trong cuộc sống. Tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ ở trường MN là việc GV xây dựng kế hoạch hoạt động có mục đích, chuẩn bị môi trường và tạo cơ hội, tạo điều kiện cho trẻ tìm hiểu sự vật hiện tượng ở mọi lúc mọi nơi, thông qua hoạt động và bằng hoạt động tích cực của chính bản thân trẻ.

2.3. Ưu thế của phương pháp giáo dục Montessori trong tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ ở trường mầm non

Thứ nhất, sự phát triển tâm lí nhận thức của đứa trẻ ngay từ nhỏ đã sử dụng “trí tuệ thẩm hút” để liên tục hấp thụ, học từ MTXQ và chúng có các giai đoạn phát

triển nổi bật được gọi là các “thời kì nhạy cảm” từ 0-6 tuổi. Nếu người lớn tạo được môi trường hoạt động đáp ứng với sở thích, nhu cầu, hứng thú và khả năng phát triển của mỗi đứa trẻ, được thiết kế phù hợp với đặc trưng phát triển của con người nói chung và mỗi cá nhân ở các giai đoạn khác nhau sẽ cho phép trẻ phát huy tính độc lập ở tất cả các lĩnh vực từ thực hành cuộc sống, ngôn ngữ, giác quan, toán học và cả văn hóa, phù hợp với xu hướng phát triển tâm lí bên trong, đồng thời đảm bảo sức khỏe, an toàn của đứa trẻ.

Thứ hai, hệ thống giáo cụ của phương pháp Montessori có liên quan đến các lĩnh vực phát triển nhận thức, khám phá về thế giới xung quanh rất đa dạng và phong phú. Chúng gắn với đời sống con người, lời cuốn, kích thích trẻ tìm tòi, mong muốn được khám phá như khoa học, địa lí, động vật, thực vật, thời gian, lịch sử, nghệ thuật, kiến trúc và cả các nền văn hóa của thế giới loài người...

- *Về lĩnh vực Khoa học*: Trẻ được khám phá về thế giới tự nhiên và xã hội với hệ thống giáo cụ để tìm hiểu về cấu tạo cây, lá, hoa, quả; cấu tạo cơ thể của con người và động vật (chim, ếch, kiến, nhện...), mô hình diễn tả các mùa trong năm, bộ đồ dùng tìm hiểu ngày, giờ. Mô hình về các tầng của Trái Đất, các quần xã sinh vật của trái đất, trẻ được thực hiện một số thí nghiệm khoa học đơn giản như vật chìm vật nổi, ...

- *Về lĩnh vực Địa lí*: Các bộ giáo cụ, bản đồ, mô hình để tìm hiểu về đất, không khí và nước, bản đồ, lục địa, châu lục, các quốc gia, con người, các hình ảnh thể hiện được âm thực và âm nhạc của các đất nước khác, có các mô hình thể hiện được các dạng của đất (đảo, quần đảo, hồ, bán đảo, eo đất, eo biển, hồ, vịnh...), thực hiện thí nghiệm với sự phun trào của núi lửa, các loại đất, các loại đá, ... Trẻ được lĩnh hội một cách dễ dàng khi làm việc với các giáo cụ Montessori rất sinh động.

- *Về Lịch sử*: Khi được hoạt động với giáo cụ ở nội dung này, trẻ dễ dàng tính được thời gian cho 1 giờ, 1 ngày, 1 tuần, ... cũng như biết được những sự việc xảy ra gắn liền với khoảng thời gian đó (ngày hôm qua/hôm nay/ngày mai; hiện tại với quá khứ; các ngày trong tuần, các tháng trong năm, ngày sinh nhật, hoạt động trong 1 ngày, ... Trẻ được khám phá về lịch sử đất nước, các vùng miền với văn hóa lịch sử đặc trưng, lịch sử thế giới.

- *Về thái độ và tác phong hòa nhã*: Các bài học thái độ và tác phong lễ phép được thiết kế để cho trẻ các cách thực hành tác phong có mục đích, kiểm soát và dung hòa với các tình huống xã hội thực tế như hành động với một vật cụ thể, lời nói của bản thân trong tình huống giao tiếp với bạn bè hay người lớn. Ngoài ra, trẻ còn được tự khám phá bản thân thông qua các xúc cảm với nghệ thuật tạo hình và âm nhạc, từ đó trẻ có những sáng tạo nghệ thuật và thể hiện năng khiếu âm nhạc khi chúng có nhu cầu [4].

Thứ ba, sự đa dạng của các loại giáo cụ cũng phù hợp với các nội dung GD lĩnh vực nhận thức trong CT GD MN hiện hành. Chúng còn hỗ trợ đắc lực cho các GV trong việc chuẩn bị môi trường. GV không cần đầu tư

thời gian tìm kiếm nguyên vật liệu hay thiết kế đồ dùng, đồ chơi, mô hình trực quan phục vụ cho mỗi lần khám phá đối tượng của trẻ ở trường MN. Trẻ có cơ hội được tự lựa chọn nội dung mình thích hay có nhu cầu khám phá. Các bộ giáo cụ hấp dẫn trẻ, thu hút trẻ tò mò khám phá chúng. Trẻ được tùy ý thao tác với giáo cụ khi có nhu cầu và đến khi trẻ muốn trong môi trường luôn có sự quan sát, hỗ trợ nhưng không can thiệp vào quá trình làm việc của cá nhân trẻ.

Thứ tư, phương pháp GD cá nhân được phát huy theo hướng tích cực thông qua giáo cụ đa giác quan. Trẻ tự do lựa chọn theo sở thích, độc lập hoạt động, từ đó tự quyết định trong các vấn đề, tự đánh giá hành động của bản thân. Từ đó, GV có thể đánh giá quá trình của đứa trẻ chính xác và hoàn chỉnh hơn cả về trí tuệ và tâm lí đáp ứng theo quan điểm GD “lấy trẻ làm trung tâm” đang được tăng cường thực hiện ở trường MN trong những năm gần đây.

Thứ năm, phương pháp GD Montessori yêu cầu GD qua trải nghiệm hiện thực, từ đó sẽ tạo cho trẻ những trải nghiệm cụ thể, đây là nền tảng cho những khái niệm trừu tượng. Trẻ sẽ được khám phá một thế giới xung quanh vô cùng rộng lớn và thú vị, tiếp xúc với các sự vật cụ thể, các mô hình rất sống động, từ đó trẻ hiểu những khái niệm trừu tượng trong từng lĩnh vực, khơi gợi ở trẻ niềm đam mê, cảm hứng tích cực với việc khám phá khoa học, tìm hiểu MTXQ, đồng thời đáp ứng được các nhiệm vụ cho trẻ khám phá MTXQ ở trường MN Việt Nam hiện nay.

2.4. Vận dụng phương pháp giáo dục Montessori trong giảng dạy học phần “Phương pháp cho trẻ khám phá môi trường xung quanh” cho sinh viên ngành Giáo dục mầm non Trường Cao đẳng Sư phạm Hà Tây

Học phần “Phương pháp cho trẻ khám phá MTXQ” là học phần bắt buộc trong CT đào tạo hệ Cao đẳng sư phạm MN của Trường CĐSP Hà Tây. Học phần cung cấp cho SV những kiến thức chung về MTXQ và việc cho trẻ khám phá MTXQ ở trường MN, trong đó có khái niệm, mục đích, ý nghĩa, nguyên tắc, đặc điểm nhận thức của trẻ, yêu cầu, nội dung; Giúp SV hiểu được các phương pháp, hình thức tổ chức cho trẻ các độ tuổi MN khám phá MTXQ, từ đó thực hành thiết kế, tổ chức các hoạt động khám phá cho mỗi độ tuổi. Việc vận dụng phương pháp GD Montessori trong giảng dạy học phần trên sẽ tập trung khai thác các nội dung GD thuộc lĩnh vực văn hóa và tích hợp các nội dung khác như giác quan, ngôn ngữ, thực hành cuộc sống trong thiết kế nội dung dạy trẻ khám phá MTXQ, đồng thời áp dụng các nguyên tắc GD của Montessori, yêu cầu thiết kế môi trường hoạt động và chuẩn bị hệ thống giáo cụ cần thiết, phù hợp với những độ tuổi khác nhau.

Từ đó, xây dựng quy trình hướng dẫn tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo ứng dụng phương pháp Montessori khi SV thực hành rèn luyện kĩ năng nghề của mình để đứa trẻ được quan tâm và tôn trọng,

giờ học khám phá trở nên nhẹ nhàng với việc tiếp cận tri thức khoa học. Trẻ được khám phá thế giới xung quanh bằng nhiều giác quan, được trải nghiệm thực sự thông qua giáo cụ và đồ dùng đồ chơi phù hợp. Đồng thời, SV cũng được tiếp cận và rèn luyện việc ứng dụng các kĩ năng GD theo phương pháp Montessori vào thực hành tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ ở trường MN.

2.5. Quy trình hướng dẫn sinh viên tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo ứng dụng phương pháp giáo dục Montessori ở Trường Cao đẳng Sư phạm Hà Tây

2.5.1. Những nguyên tắc xây dựng quy trình hướng dẫn sinh viên ứng dụng phương pháp Montessori vào tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo

Tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo ứng dụng phương pháp Montessori cần hướng tới những mục tiêu GD về nhận thức và vừa giúp đứa trẻ tự lập trong hoạt động, tự tin lựa chọn các giáo cụ của Montessori, đồng thời phù hợp với độ tuổi, nhu cầu và phương tiện, điều kiện thực tế.

Khi xây dựng đề tài và lựa chọn thiết kế hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo ứng dụng phương pháp Montessori cần đảm bảo tính khoa học, phù hợp với mục đích GD và độ tuổi. SV chỉ cần rèn luyện việc quan sát và can thiệp, chỉ dẫn nếu thực sự cần thiết sau khi trẻ đã nắm được thao tác mẫu. Hướng dẫn SV tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo ứng dụng Montessori cần phải đảm bảo SV nhận thức rõ về quy trình và các bước hay giai đoạn thực hiện hoạt động trong mối liên hệ logic, kế thừa từ kiến thức đơn giản ở nhà trẻ hay tri thức khoa học.

Thiết kế hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo ứng dụng phương pháp Montessori, SV cần đảm bảo phù hợp với điều kiện thực tế về đồ dùng, đồ chơi, hệ thống giáo cụ Montessori thuộc lĩnh vực văn hóa đang có tại phòng thực hành của khoa MN, vừa phù hợp với các chủ đề GD mà SV lựa chọn tập dạy, từ đó xây dựng môi trường hoạt động cho trẻ đáp ứng yêu cầu của việc tổ chức hoạt động khám phá trong học phần “Phương pháp cho trẻ khám phá MTXQ”.

Tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo cần tính đến những nội dung mà trẻ quan tâm, phù hợp với đặc điểm nhận thức của trẻ các độ tuổi mẫu giáo, vừa sức với cá nhân trẻ. Khi thiết kế các đồ dùng, đồ chơi hay lựa chọn giáo cụ cần phù hợp với từng độ tuổi mẫu giáo. SV cần tạo môi trường hấp dẫn, phong phú, trang trí không cần quá nhiều màu sắc, chỉ cần sắp xếp đơn giản, màu sắc tươi sáng làm nổi bật màu sắc của giáo cụ thì sẽ tập trung được sự chú ý của đứa trẻ khi bước vào lớp học. Mặt khác, mỗi bộ giáo cụ được dán tên, đặt trên khay đựng, vừa tầm với trẻ, phân chia theo các lĩnh vực của văn hóa gồm: địa lí, lịch sử, thực vật, động vật, sinh học, kiến trúc, nghệ thuật,... theo nguyên tắc xây dựng môi trường của phương pháp Montessori sẽ tạo nhiều cơ hội để mỗi trẻ có thể tự do tham gia, lựa chọn giáo cụ để thực hiện các nhiệm vụ nhận thức khám phá

về MTXQ theo quy trình thực hiện của từng giáo cụ.

2.5.2. Quy trình hướng dẫn sinh viên thiết kế và tổ chức hoạt động khám phá môi trường xung quanh cho trẻ mẫu giáo ứng dụng phương pháp Montessori

Bước 1: Hướng dẫn SV xác định nội dung khám phá cho trẻ 3-6 tuổi ứng dụng phương pháp GD Montessori. SV xác định đề tài (hay tên bài tập) của hoạt động khám phá phải phù hợp với nội dung GD nhận thức về MTXQ trong CT GD MN hiện hành của mỗi độ tuổi mẫu giáo tương ứng với từng nội dung lĩnh vực của CT Montessori (xem Bảng 1). Đồng thời, SV lựa chọn giáo cụ Montessori phù hợp với chủ đề và mục đích của hoạt động khám phá cho trẻ. Một số giáo cụ lĩnh vực văn hóa có nội dung tương ứng với chủ đề GD trong hoạt động khám phá MTXQ của trẻ mẫu giáo.

Bước 2: Hướng dẫn SV thiết kế kế hoạch tổ chức hoạt động khám phá MTXQ cho trẻ 3-6 tuổi ứng dụng theo phương pháp Montessori.

Kế hoạch thiết kế cho việc học tập mẫu theo nhóm trẻ trong lớp hay kế hoạch công việc cho từng cá nhân. Trước tiên, SV cần xác định mục tiêu bài dạy phù hợp với độ tuổi trẻ hoạt động. Ngoài việc căn cứ vào mục tiêu kiến thức, kỹ năng, thái độ trong kết quả mong đợi của từng độ tuổi mẫu giáo thì SV cũng xác định được mục tiêu theo các lĩnh vực của CT Montessori gắn với giáo cụ tương ứng gồm: giác quan, văn hóa (khoa học, địa lí, lịch sử, nghệ thuật, kiến trúc, ...) có thể kết hợp thêm lĩnh vực thực hành cuộc sống, toán học hay ngôn ngữ. Cần căn cứ vào mức độ nhận thức, đặc điểm tâm sinh lí của từng cá nhân trẻ trong lớp để xác định nội dung bài tập phù hợp với lứa trẻ bởi phương pháp Montessori rất tôn trọng sự phát triển tự nhiên của trẻ. SV cần rèn luyện việc theo dõi tiến độ phát triển nhận thức về MTXQ, sự tiến bộ khi hoạt động với các giáo cụ của mỗi trẻ để thiết kế các bài tập từ dễ đến khó, từ đơn giản đến phức tạp hay bổ sung thêm các bài tập nâng cao kết hợp các lĩnh vực khác như toán học, ngôn ngữ. SV xác định thời gian thực hiện, địa điểm, không gian hoạt động và công tác chuẩn bị cho trẻ và cô để đạt hiệu quả hoạt động.

Mỗi giáo cụ được xác định thực hiện nhiệm vụ theo các bài tập ở các mức độ khác nhau tùy thuộc vào trình độ, năng lực của mỗi độ tuổi trẻ từ đơn giản đến phức tạp, kết hợp thêm lĩnh vực toán học hay ngôn ngữ ngoài mục đích nhận thức ở các lĩnh vực văn hóa và giác quan phù hợp với việc khám phá thế giới xung quanh. Các mức độ bài học gồm: học trong im lặng, tiếp đến là bài học ngôn ngữ (Bài học 3 bước: đặt câu hỏi theo trình tự: Đây là..., Cái gì? Ở đâu? Đây là cái gì?). SV cần học tập cả cách kiểm soát lỗi của trẻ để mắc với giáo cụ để kịp thời điều chỉnh hay chỉ dẫn cho trẻ. Sau đó, cho trẻ thực hành phân loại, ghép cặp, thẻ 3 phần và cuối cùng tập luyện qua các trò chơi, bài tập nâng cao kết hợp với các lĩnh vực khác của phương pháp Montessori như cái gì biến mất, ghép cặp, làm sách, lịch, in và dán, vẽ, tô màu, ...

Bước 3: Hướng dẫn SV chuẩn bị môi trường hoạt động khám phá khi áp dụng phương pháp Montessori.

Căn cứ vào đề tài và nội dung mà SV đã xác định cho bài dạy khám phá MTXQ của trẻ mẫu giáo để chuẩn bị môi trường hoạt động tốt và hiệu quả. SV bố trí môi trường cho trẻ cần đảm bảo các nguyên tắc thiết kế theo phương pháp Montessori cũng như phù hợp với điều kiện cơ sở vật chất của trường MN hay nhóm (lớp) của mình. Góc Văn hóa được thiết kế cần chia ra các lĩnh vực khác nhau như: địa lí, lịch sử, khoa học về sinh học hay động, thực vật, kiến trúc, nghệ thuật và các hành vi văn hóa (thái độ, tác phong, hành vi ứng xử trong cuộc sống). Không gian thoáng đãng, sạch sẽ, màu sắc trang nhã, tự nhiên làm nổi bật các giáo cụ đã được sắp xếp ngăn nắp, có trật tự, vừa tầm trẻ. SV cần thiết kế không gian sàn rộng để trẻ có thể trải dài các bức tranh, bản đồ như quá trình tiến hóa của loài người hay tranh nghệ thuật, các bài tập cần hoạt động nhóm. Những bức tranh, ảnh chụp về địa lí, lịch sử, đất nước, danh nhân, nghệ thuật, kiến trúc của Việt Nam hay thế giới loài người được treo trên tường thay vì cắt, dán những hình ảnh, màu sắc sắc sỡ có liên quan đến nội dung và hoạt động của từng góc.

Bước 4: SV thực hành tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ 3-6 tuổi ứng dụng phương pháp GD Montessori.

Trước tiên, SV cần phải nắm bắt được đặc điểm phát

Bảng 1: Nội dung khám phá cho trẻ 3-6 tuổi ứng dụng phương pháp GD Montessori

Nội dung GD nhận thức về MTXQ trong CT GD Mẫu giáo	Nội dung tương ứng các lĩnh vực trong CT Montessori (riêng toán học và ngôn ngữ thực hiện kết hợp)	
Khám phá khoa học	Các bộ phận của cơ thể người	Sinh học
	Đồ vật	Thực hành cuộc sống, Giác quan
	Động, thực vật	Khoa học về Động, thực vật
	Hiện tượng tự nhiên	Địa lí
Khám phá xã hội	Bản thân, gia đình, họ hàng và cộng đồng	Văn hóa, Thực hành cuộc sống, Giác quan
	Trường MN	
	Một số nghề phổ biến	
	Danh lam, thắng cảnh và các ngày lễ hội	Địa lí, lịch sử, nghệ thuật, kiến trúc
	Đất nước, trái đất, hành tinh	Địa lí, nghệ thuật, kiến trúc

triển của mỗi trẻ để xây dựng kế hoạch phù hợp, tăng các bài tập nâng cao hay vận dụng cho trẻ trong giải quyết các nhiệm vụ của thực tiễn cuộc sống. Do đó, SV sẽ không xây dựng những kế hoạch hoạt động khám phá cho cả 1 tập thể lớp mà cần chia ra các nhóm nhỏ có chung hứng thú, năng lực và nhu cầu hoặc có thể xây dựng kế hoạch cho từng cá nhân. SV thực hành tổ chức theo các hoạt động dưới đây:

Hoạt động 1: Gây hứng thú

SV sử dụng các biện pháp gây hứng thú, hướng sự chú ý của trẻ vào đối tượng hay nội dung cần khám phá, giới thiệu tên bộ giáo cụ theo phù hợp với nội dung. Đó là những câu chuyện, bài thơ, bài hát, âm nhạc, câu đố, ca dao, tục ngữ, các tình huống nêu vấn đề,... SV có thể cho trẻ quan sát các hình ảnh thực, cách video về đối tượng trước khi hoạt động với giáo cụ để tìm trẻ có được cái nhìn tổng thể về chúng và có nhu cầu, hứng thú mong muốn được khám phá, được hoàn thành các nhiệm vụ của bài học.

Hoạt động 2: Tổ chức cho trẻ khám phá, trải nghiệm,...

Hoạt động thực hành mẫu: Hoạt động này áp dụng nguyên tắc bài học im lặng của phương pháp Montessori. SV thực hiện thao tác sử dụng giáo cụ một cách chính xác, trong im lặng. SV không nên có những động tác thừa để trẻ có thể quan sát và bắt chước chuẩn xác thao tác. Việc hướng dẫn nội dung bài học có thể theo nhóm hoặc cá nhân. Cần chú ý đến vị trí trẻ ngồi quan sát quy trình và thao tác để trẻ thấy được trong tâm nhìn và có hứng thú muốn làm việc với bộ giáo cụ. SV áp dụng quy luật trong Montessori đó là “Một vật cho một vị trí và một vị trí cho một vật” một cách tuần tự tiết kiệm động tác ngay cả khi lấy đồ dùng từ trên giá và sau khi thực hành xong để cất lên giá. SV thao tác với tâm trạng vui vẻ, tôn trọng trẻ bằng cách hỏi ý kiến về nhu cầu, hứng thú.

Hoạt động ngôn ngữ: SV hướng dẫn lại hoạt động thực hành với giáo cụ kèm với bài học ngôn ngữ. 1/ *Gọi tên.* SV nói tên gọi các đối tượng MTXQ cần khám phá cho trẻ một cách rõ ràng (sử dụng cả danh từ và tính từ). “**Đây là...**” Nói có điểm nhấn để trẻ có thể phân biệt được âm thanh cấu thành các loại từ ngữ khác nhau. 2/ *Nhận biết và phối hợp.* SV cần hỏi lại những từ ngữ vừa cung cấp một cách rõ ràng, chậm rãi (có thể chỉ hỏi danh từ hoặc tính từ) “**Hãy chỉ cho cô...**”. Trẻ cần chỉ tay vào đối tượng. Hoạt động này được lặp lại nhiều lần để trẻ khắc sâu từ, khái niệm chỉ đối tượng giúp nâng cao khả năng ghi nhớ và liên tưởng. 3/ *Ghi nhớ, gọi tên tương ứng.* SV hỏi lại trẻ tên, đặc điểm, thuộc tính của đối tượng khám phá trong bài học. “**Đây là cái gì?**” Thông qua câu trả lời của trẻ, SV nắm được trình độ nhận thức về đối tượng của bài học, khả năng trình bày chính xác, tốc độ ghi nhớ, hứng thú của cá nhân trẻ với đối tượng.

Hoạt động thực hành: Trẻ có thể lựa chọn hoạt động với giáo cụ mới hay các giáo cụ khác phù hợp với mục tiêu của bài dạy và các đồ dùng, đồ chơi cô chuẩn bị. Trẻ sẽ tự lấy bộ giáo cụ, độc lập thao tác, tự khám phá

để chủ động nhận thức các đối tượng và tính cách. SV có vai trò quan sát, hướng dẫn trẻ hoặc nhóm trẻ thực hiện, giữ gìn trật tự, kỉ cương trong lớp, nhã nhặn, kiên nhẫn trong phân giải mâu thuẫn. Khuyến khích các trẻ tự chịu trách nhiệm, có tính kỉ luật ngay cả với nội tâm, điều chỉnh hành vi của bản thân, nhẫn nại và có kĩ năng hoạt động nhóm. SV không can thiệp đột ngột, cần tạo không gian cho trẻ tập trung hoàn thành nhiệm vụ, những sai sót được cô sửa chữa, coi như khuyết điểm sẽ không có thưởng, phạt. Điều này sẽ kích thích trẻ tích cực học tập để hiểu và cảm nhận được sự thành công, từ đó thúc đẩy sáng tạo trong hoạt động. SV cần dự kiến các lỗi thường gặp với giáo cụ hay với đặc điểm cá nhân trẻ, giúp trẻ nhận ra lỗi, sửa chữa và học hỏi từ chính sai lầm của mình. Khi không muốn hoạt động với giáo cụ, SV hướng dẫn trẻ cất về đúng vị trí để tiếp tục hướng đến thực hiện các bài tập với các giáo cụ khác có chung một mục đích trong bài dạy.

Hoạt động mở rộng, trò chơi, bài tập nâng cao: Ở giai đoạn này, trẻ đã nắm được các thao tác và tương đối thành thục với bộ giáo cụ, có thể phân biệt được sự khác nhau giữa các bộ giáo cụ cùng loại. SV tiến hành các hoạt động mở rộng, trò chơi bài tập nâng cao giúp trẻ hình thành khái niệm rõ ràng hơn và giúp trẻ biểu đạt ngôn ngữ khi nhận thức được các đối tượng của MTXQ, từ đó chia sẻ hiểu biết, tham gia các hoạt động nhóm, vận dụng tri thức vào cuộc sống hàng ngày của trẻ. Mở rộng thêm các bộ giáo cụ cùng loại với đối tượng khám phá, cùng mục tiêu bài dạy để trẻ tiếp tục độc lập trong hoạt động, tự khám phá và biểu đạt hiểu biết về đối tượng cho bạn hay cô giáo.

Hoạt động 3: Kết thúc hoạt động

SV tôn trọng hứng thú của trẻ để nhẹ nhàng kết thúc hoạt động với đối tượng khám phá của bài dạy. Hướng trẻ tự cất giáo cụ đúng vị trí và có thể chuyển sang giáo cụ hay bài tập khác nếu có nhu cầu và còn thời gian hoạt động. Do đó, cần chú ý đến ý thức, thái độ mỗi trẻ trong quá trình trẻ hoạt động trong giờ khám phá để không làm ảnh hưởng đến sự tập trung thao tác của các trẻ khác, từ đó giúp trẻ duy trì được hứng thú tiếp tục nhận thức đối tượng bằng cách khác hay giáo cụ khác. Trẻ tự nhận lỗi, tự điều chỉnh. Trẻ thu dọn đồ dùng, sắp xếp gọn gàng.

Bước 5: Nhận xét, đánh giá việc thiết kế và tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo khi ứng dụng phương pháp GD Montessori. Căn cứ vào mục tiêu đặt ra trong kế hoạch, đảm bảo các nguyên tắc của phương pháp Montessori, các tiêu chí đánh giá, nhận xét tập trung vào việc xác định nội dung, chuẩn bị môi trường, cách tiến hành các hoạt động khám phá MTXQ cho trẻ mẫu giáo khi ứng dụng Montessori, đánh giá sự phát triển của trẻ, thái độ khi hoạt động và các kết quả đạt được sau hoạt động.

2.6. Một số kiến nghị

2.6.1. Đối với các trường sư phạm đào tạo giáo viên mầm non
- Tạo điều kiện cho giảng viên giảng dạy các học

phần chuyên ngành MN được tham gia khóa đào tạo chuyên sâu về phương pháp GD Montessori nói riêng và tham gia các lớp tập huấn, bồi dưỡng nâng cao trình độ chuyên môn trong việc ứng dụng phương pháp GD tiên tiến, hiệu quả vào các hoạt động chăm sóc GD trẻ ở trường MN.

- Tăng cường tổ chức trao đổi thực tế, tổng kết kinh nghiệm, hội thảo khoa học về việc nghiên cứu ứng dụng các phương pháp GD tiên tiến trong dạy học MN.

- Đẩy mạnh đầu tư, trang bị hệ thống phương tiện dạy học, đồ dùng, đồ chơi của trẻ MN nói chung và các bộ giáo cụ Montessori nói riêng nhằm tạo môi trường thực hành đa dạng, phong phú phù hợp với điều kiện cơ sở vật chất của nhà trường.

- Tổ chức điều chỉnh, đổi mới và đánh giá xây dựng nội dung, CT đào tạo GV MN đáp ứng yêu cầu đổi mới và phát triển GD hiện nay.

2.6.2. Đối với giảng viên

- Tích cực tự nghiên cứu, tìm hiểu rõ hơn về bản chất của phương pháp GD Montessori và thực trạng ứng dụng phương pháp này trong các trường MN hiện nay.

- Chủ động linh hoạt vận dụng phương pháp GD Montessori trong việc hướng dẫn SV thiết kế và tổ chức hoạt động khám phá cho trẻ mẫu giáo phù hợp với điều kiện thực tiễn của khoa và nhà trường.

- Khuyến khích SV tự thiết kế giáo cụ áp dụng các bài

học của Montessori, tổ chức các cuộc thi xây dựng môi trường hoạt động khám phá MTXQ nhưng vẫn đảm bảo nguyên tắc của phương pháp Montessori.

- Nghiên cứu xây dựng các nội dung thiết kế và tổ chức hoạt động GD cho trẻ ở trường MN ứng dụng phương pháp Montessori trong các CT tập huấn hàng năm của ngành nhằm bồi dưỡng GV MN.

3. Kết luận

Phương pháp GD Montessori hướng đến phát triển toàn diện cho trẻ em ngay từ nhỏ với những nội dung đáp ứng CT GD MN hiện hành về nhận thức, thể chất, ngôn ngữ, thẩm mỹ, tình cảm - kĩ năng xã hội và phù hợp định hướng GD “lấy trẻ làm trung tâm”. Nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức GD của Montessori đặc biệt là lĩnh vực văn hóa có thể áp dụng vào việc thiết kế và tổ chức hoạt động khám phá về MTXQ của trẻ ở trường MN. Nghiên cứu quy trình hướng dẫn SV thiết kế và tổ chức hoạt động khám phá MTXQ cho trẻ mẫu giáo trong giảng dạy học phần “Phương pháp cho trẻ khám phá MTXQ” ở Trường CĐSP Hà Tây nhằm đổi mới nội dung, tiếp cận với các phương pháp GD trẻ MN tiên tiến, hiệu quả trên thế giới đang được áp dụng tại Việt Nam sẽ nâng cao chất lượng đào tạo đồng thời đáp ứng với chuẩn đầu ra của ngành học và yêu cầu phát triển GD của các loại hình trường MN hiện nay.

Tài liệu tham khảo

[1] Maria Montessori (Lê Nhật Minh dịch), (2015), <i>Phương pháp giáo dục Montessori - Sức thấm thấu của tâm hồn</i>, NXB Phụ Nữ. [2] Ngô Hiểu Huy (Thành Trung dịch), (2016), <i>Phương pháp giáo dục Montessori - Phương pháp giáo dục tối ưu dành cho trẻ từ 0 - 6 tuổi</i>, NXB Phụ nữ. [3] Hoàng Thị Phương, (2009), <i>Giáo trình Lí luận và Phương pháp hướng dẫn trẻ làm quen với môi trường xung quanh</i>, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.	[4] Maria Montessori (Bùi Nga dịch), (2015), <i>Phát hiện mới về trẻ thơ</i>, NXB Phụ nữ. [5] Bộ Giáo dục và Đào tạo, (2017), <i>Chương trình Giáo dục mầm non</i>, NXB Giáo dục. [6] Lê Thu Hương - Trần Ngọc Trâm - Lê Thị Ánh Tuyết, (2017), <i>Hướng dẫn tổ chức thực hiện Chương trình Giáo dục mầm non sửa đổi (các độ tuổi)</i>, NXB Giáo dục Việt Nam.

APPLYING MONTESSORI METHOD IN GUIDING STUDENTS TO ORGANIZE EXPLORATION ACTIVITIES FOR PRESCHOOL CHILDREN AT HA TAY TEACHER TRAINING COLLEGE

Ha Thi Cam Nhung

Ha Tay Teacher Training College
Thuong Tin town, Thuong Tin district,
Hanoi, Vietnam
Email: hanhung.cdsp@gmail.com

ABSTRACT: *Montessori is an early education method for children developed based on the educational research of the Italian physician Maria Montessori. The Montessori methods direct children to the full development of personality through motor, sensory and intellectual activities with specific learning materials. Applying the Montessori education method in preschool teacher training helps learners approach and innovate methods of organizing educational activities for children to meet the requirements of developing a preschool education program. The article examines the process of guiding students to organize exploration activities for preschool children at Ha Tay Teacher Training College in order to improve the quality of training and to meet the current requirements of educational renovation.*

KEYWORDS: Montessori Method; preschool education; students; exploration activities; preschool children.